

14.2. Територія й регіони ЄС

Стосовно поняття території Європейського Союзу потрібно виділити митну територію Співтовариств та власне договірну територію Союзу.

Митна територія Європейського Союзу утворена територіями країн – членів ЄС, що є такими з географічної й політичної точок зору, включно з їх територіальними водами, повітряним простором і «вільними митними зонами», на території яких у повному обсязі діє єдине митне законодавство Європейського Співтовариства. Проте, будучи в політичному й географічному аспекті частиною території котроїсь із держав – членів ЄС, не включаються в митну територію Союзу Фарерські острови (Данія), до яких, на основі ст. 227 Римського договору 1957 р., митне законодавство ЄС не застосовується в принципі, а торгово-політичні обміни з цими островами визначаються відповідними положеннями й іншими законодавчими актами; Гренландія (Данія)⁷⁴⁴ й Антильські острови (Нідерланди), які вважаються так званими заморськими територіями; Канарські острови, Сеута та Мелілья (Іспанія), до яких застосовуються особливі митні правила; Лівінью й Кампанія, італійські води озера Лугано (Італія); Сен-П'єр і Мікелон та Майота (Франція), що вважаються «територіальною спільністю» Французької Республіки й підкоряються законам, які застосовуються до заморських територій; острів Хельголанд (Німеччина). Крім цього, до митної території ЄС не входять Бюзінген (Швейцарія) і Гібралтар (Великобританія). Навпаки, заморські території деяких держав входять до складу митної території Європейського Союзу. Це – Гваделупа, Мартиніка, Гвіана та Реюньон (заморські департаменти Франції); Азорські острови й острови Мадейра (Португалія); Англо-Нормандські острови та острів Мен (Великобританія). Також до неї включені деякі території, які, хоч і не є в географічному та політичному аспекті територією жодної країни – члена ЄС, але фактично були інкорпоровані до митних територій деяких держав Співтовариства на основі конвенцій, підписаних із третіми країнами. Це, наприклад, Монако (Конвенція від 18. 05. 1963 р.) і Сан-Марино (Конвенція від 31. 03. 1939 р.)⁷⁴⁵.

⁷⁴⁴ За результатами референдуму, проведеного в лютому 1982 р., з 1.02.1985 р. Гренландія вийшла із зони, охопленої інтеграцією Європейських Співтовариств (досі такий відхід є безпрецедентним явищем, оскільки Римські договори не передбачають можливості виходу зі Співтовариств).

⁷⁴⁵ Головин В. В. Таможенная территория и таможенное законодательство Европейского Союза / В. В. Головин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mstu.edu.ru>.

Водночас потрібно відзначити, що поняття митної території Європейського Союзу відрізняється від означення належності до ЄС. Так, наприклад, Сеута, Мелілья та Канари як позаєвропейські території Іспанії підлягають митному регулюванню за спеціальним режимом, хоч і входять до ЄС, а Монако, Сан-Марино й Нормандські острови, як уже було зазначено, входять до митного простору ЄС, але не є членами Співтовариства (табл. 14.1, 14.2).

Таблиця 14.1

Позаєвропейські території, що належать до Європейського Союзу

Територія	Державна належність	Характер території
Французька Гвіана	Франція	заморський департамент Франції
Гваделупа	Франція	заморський департамент Франції
Мартиніка	Франція	заморський департамент Франції
Реюньйон	Франція	заморський департамент Франції
Сеута та Мелілья	Іспанія	ексклави Іспанії в Північній Африці
Канарські острови	Іспанія	частина території Іспанії
Азори	Португалія	частина території Португалії
Мадейра	Португалія	частина території Португалії

Таблиця 14.2

Території, що лежать усередині ЄС, але до нього не належать

Андорра	Сан-Марино ^а
Гібралтар	Ватикан ^б
Гренландія	Нормандські острови ^а
Мен (острів)	Фарерські острови
Монако ^а	

- а) Території, що належать до митної зони Європейського Союзу.
 б) Декларація про прийняття євро.

Д ж е р е л о: Ruskowski J. Leksykon integracji europejskiej / J. Ruskowski, E. Górnicz, M. Żurek. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2002. – S. 422.

Узагалі щодо самого поняття регіон у Європі є низка різних точок зору. Статистичне бюро ЄС (Євростат) виділяє три ієрархічні рівні територіальних утворів (Nomenclature of Units for Territorial Statistics) – NUTS-1 (одиниці, найбільш наближені до німецьких федеральних земель), NUTS-2 (регіони, наближені до німецьких повітів), NUTS-3 (одиниці величини французьких департаментів), NUTS-4 (стосується лише окремих країн, охоплюючи одиниці, що відповідають англійським графствам), NUTS-5 (найменші територіальні одиниці – комуни та муніципії). Комітет регіонів використовує іншу робочу класифікацію, наближену до адміністративно-територіального поділу (табл. 14.3).

Таблиця 14.3

**Зв'язок між рівнями територіальних статистичних одиниць (NUTS)
та адміністративним поділом у країнах – членах ЄС (ЄС-15)**

Держава	Кількість регіонів за рівнями статистичної номенклатури				
	NUTS I	NUTS II	NUTS III	NUTS IV	NUTS V
Австрія	3 (групи федеральних земель)	9 земель (land)	35 (групи округів Bezirken)	—	2351 комуна
Бельгія	3 регіони	11 (10 провінцій + столиця країни)	43 адміністративні округи	—	589 комун
Данія	1 (ціла країна)	1 (ціла країна)	15 графств	—	276 комун
Фінляндія	2 (континентальна частина + Аландські острови)	6 Suuralueet (провінцій)	19 регіонів (груп комун)	88 Seutukunnat (міжкомунні спілки)	455 комун
Франція	9 (8 ZEAT*+ заморські департаменти включно)	26 регіонів (22 метрополітарні + 4 заморські)	100 департаментів (96 метрополітарних + 4 заморські)	—	36 664 комуни
Греція	4 (групи регіонів)	13 регіонів розвитку	51 департамент	150 єпархій	5921 комуна
Іспанія	7 (групи автономних товариств)	18 (17 автономних товариств + Мелілья і Сеута)	52 (50 провінцій + Мелілья й Сеута окремо)	—	8077 комун
Нідерланди	4 landsdelen	12 провінцій	40 COROP	—	672 комуни
Ірландія	1 (ціла країна)	1 (ціла країна)	8 регіонів	34 графства	3 445 DEDs/Wards
Люксембург	1 (ціла країна)	1 (ціла країна)	1 (ціла країна)	12 кантонів	118 комун
Португалія	3 (континентальна частина країни + Азори й Мадейра)	7 регіонів (5 регіонів планування та 2 автономні регіони)	30 (групи комун)	305 комун	4208 парафій
ФРН	16 земель	38 Regierungsbezirke	445 Kreise	—	16 176 комун
Швеція	1 (ціла країна)	8 Riksomraden	24 графства	—	286 комун
Великобританія	11 стандартних регіонів	35 груп графств	65 графств (чи відповідні їм одиниці)	485 округів	11 095 локальних співтовариств
Італія	11 груп регіонів	20 регіонів	103 провінції	—	8100 комун
ЄС 15	77	206	1031	1074	98 433

* ZEAT (zones d'études et d'aménagement du territoire) – зони навчання і просторового господарювання, уведені у Франції в процесі реалізації VI національного суспільно-господарського плану (1971–1975).

Джерело: Billet J. Le suivi et la réalisation des contrats de Plan dans le cadre de la planification, Conseil Economique et Social, Direction des Journaux Officiels / Billet J. – Paris, 1998. – S. 191–192.

Соціальні й економічні диспропорції в межах Європейського Союзу дуже значні. Серед структурних проблем домінує регіональна нерівновага, котра відображається в різницях у рівнях доходів між регіонами ЄС та в значних проблемах у сфері зайнятості, що означає різницю в рівні споживання, а також можливостях інвестування. Поряд із регіональними відмінностями в межах окремих держав виступають значні диспропорції в рівнях господарств тих країн.

14.3. Формування та розвиток регіональної політики

Дефініція регіональної політики досить ґрунтовно опрацьована в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, котрі, виходячи із суті поняття політики взагалі, пропонують загалом подібні означення. Термін «політика» пояснюють як скеровану децидуючим осередком сформалізованої суспільної групи діяльність щодо реалізації окреслених цілей за допомогою окреслених заходів⁷⁴⁶. Загалом галузева політика скерована на досягнення трьох головних цілей. По-перше, забезпечення можливостей вибору засобів суб'єктом політики. По-друге, протидія стихійності суспільно-господарського розвитку й, по-третє, забезпечення соціальної ефективності⁷⁴⁷.

Відповідно, у широкому розумінні регіональна політика – це, по-перше, державна політика господарського використання території. Цілями в цьому сенсі є редукція відмінностей між різними регіонами, гармонійне розміщення продуктивних сил у регіонах, формування інфраструктури в інтересах країни. По-друге, у специфічному сенсі, регіональна політика зосереджена на допомозі регіонам та на ініціативах держав чи інтеграційних об'єднань у галузі регіонального розвитку. По-третє, це регіональна технологічна політика, орієнтована на розвиток інноваційних можливостей у регіональних продукційних системах⁷⁴⁸.

Загалом регіональна політика – це система заходів, спрямованих на врегулювання розвитку регіонів заради досягнення заданих цілей⁷⁴⁹. А регіональна політика ЄС найкраще може бути означена як тематично

⁷⁴⁶ Opalek K. Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki / Opalek K. – Warszawa, 1983.

⁷⁴⁷ Łączkowski W. Budżetowe i kredytowe metody kształtowania decyzji / Łączkowski W. – Warszawa : PWN, 1978. – S. 40.

⁷⁴⁸ Matteacceoli Andrée. Sposoby finansowania polityki regionalnej w problematyce środowiska innowacyjnego / Andrée Matteacceoli // Studia regionalne. – Nr 1/95. – Poznań : Wyd. AE, 1995. – S. 64.

⁷⁴⁹ Луцишин П. В. Територіальна організація суспільства (основи теорії) : навч. посіб. / Луцишин П. В., Клімонт Д., Луцишин Н. П. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – С. 222.